

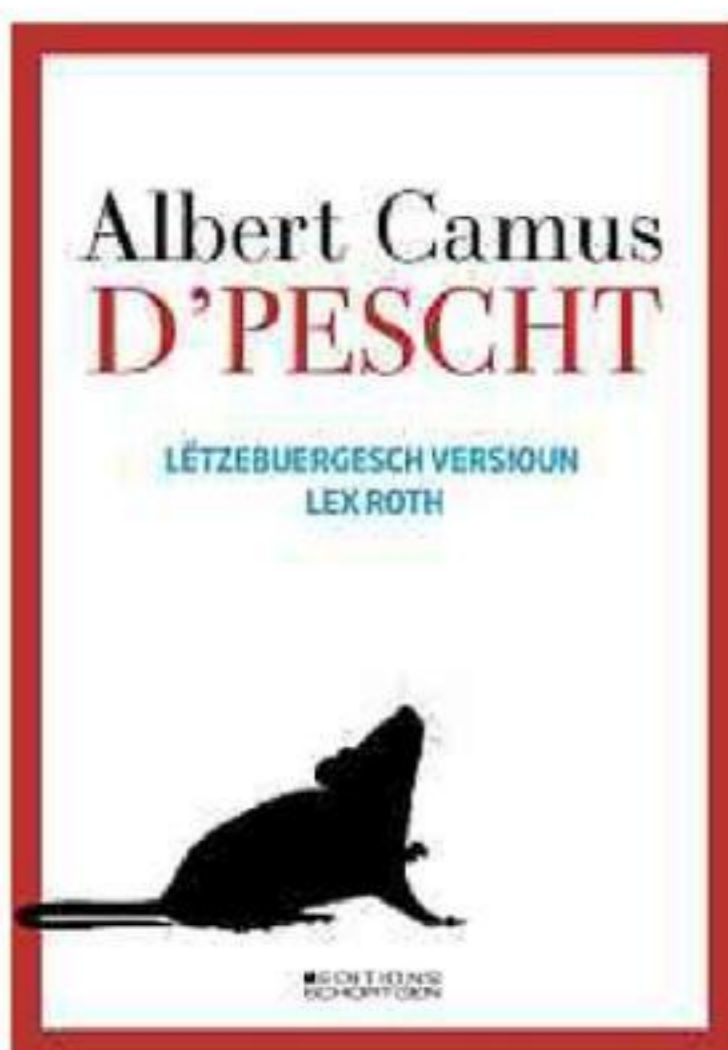
Eng Traduction: d'Pescht

De Roman 'La PESTE', vum Albert Camus, **passt an eis Covid-Zäit, leider, wéi d'Fauscht op d'Aen!** D'Ëmstänn vun esou enger Katastroph huet dee franséischen Nobelpräiss op eng Fassong beschriwwen, datt d'Dronkenellen engem plazeweis ausgin, deen dran 'eraklëmt'. **Wann een do säi 'Kappkino' lafe léisst** an net einfach nëmmen 'iwwerliest', spiert een e Schréftsteller, deem een den Hutt net déif genuch kann ofdoen. Hien ass e perfekte 'Wuert-Moler', e formidabelen Erzieler (Narrateur), en 'helle' Philosoph, e genialen Dramatiker! Et ass ower och méiglech, datt der e sëllege vun äis dem Camus seng 'PESTE' oder och nach säin 'ETRANGER' mat hirem Franséisch net onbedéngt esou liicht matkréien... mengerwärege keen 'Zeitungsfanséisch', net nëmmen ausdröcksméisseg, mä och am Sazbau an der plazeweiser Längt vu Sätz, wou engem souzesoen den Otem kann ausgoen: wou **en 'Er-iwwersetzen' eng gewaltig Aarbecht** ass. Mä just dat 'këddelt' en notoreschen Iwwersetzer; **d'PESTE gëtt et iwwregens a ronn 40 Sproochen.** Eis packt dat och!

Den Ausdrock 'Iwwersetzung' seet am Fong exakt, wat esou eng Aarbecht mengt: iwwer+setzen, also vun enger Säit (Sprooch) an déi aner. **D'franséisch Wuert 'traduction' kënn iwwregens eeriicht aus dem Laténgeschen trans+ducere (er-iwwerféieren);** dat englescht 'translation' huet deer selwechter Wuerzelen (trans+ferre). Am Italiénesche fanne mir dann ewell am 14. Joerhonnert d'Behauptung vum 'traduttore/tradi(t)ore', den Iwwersetzer als Verréider... wat haut ower net esou wuertwärtlech ze huelen ass, et sief dann, den Iwwersetzer geet un **de Gedankegang vum Original** kniwwelen; do mécht een sech bei Traductione vu Gedichten oder rhythméierte Bühnewierker dacks seng Gedanken, wann een d'Original kennt, z.B. bei Molière, Racine, Shakespeare, Schiller asw. Ganz dacks falen hei fundamental Elementer wéi Sproochfaarf, -klank, Takt a Reimzort ënnert... d'Bühn. Bei 'normaler' Prosa ass dat net esou problematesch, ower et mécht een alt säi Besch, gelldir, vrun allem fir de Sazbau an d'Sprooch an déi eragesat soll ginn, net zevill ze 'vergewallegen'. Dofir muss een déi dann ower och kennen a kënnen... net nëmmen déi 'friem' Fassong drop hunn.

Iwwregens ass d'Iwwersetze **fir äre Schreier eng vun de léifste Beschäftigungen**, an zwar vum 'Latinum' am Koléisch un; also ganz fréi. Datt duerno dem La Fontaine seng Fabelen op Lëtzebuergesch eng Zort 'marotte' giffe ginn, hat ech mir vrun 1965 net dreeme gelooss, sinn ower nach haut apaart houfreg op de Luef fir mäi Buch vun de Professere Leopold Hoffmann, Raymond Schaack, Gaston Scheidweiler, besonnesch vum perfekte 'francographen' Afekot Gaston Vogel. **Et huet mech aus sprooch-sozio-pädagogeschen Ursaache gejuppt.** Dosende vu BDen an Disney-Bicher an eis Sprooch ze zéien; **'mäi' KLENGE PRÉNZ vum Saint-Exupéry** kënn aus deemselwechten Hank. Gelungenerweis war ech ower vrun engem Joer mat der Traduction vum Camus sengem Weltliteraturwierk L'ETRANGER amgaang, wéi LA PESTE dann hei a global esou schrecklech aktuell guff. Dat hunn ech mir keng zweemol iwwerluecht, a si mat hir an eis Sprooch 'gedabbert'. Egal wéi de Chaos leeft: Eis Sprooch wäert indirekt dovu profitéieren... erëm **weisen, datt d'Lëtzebuergesch sech och mat Weltliteratur... op d'mannst kann 'ofginn'. ACTIOUN fir eis Sprooch!**

(fir ze bestellen oder nom halwen Dezember an de Bicherbutteker: ISBN 978-2-919792-01-6/ Edition Schortgen)

Schreifweis a keen Enn

D'Problematik rondrem eng Orthographie vum Lëtzebuergesch ass **esou al wéi eis Literatur**; déi huet mam Tun Meyer sengem 'Schreck op de Lëtzeburger Parnassus' ugefaang... dat sinn ëmmerhin 191 Joer! De Gangler, den Dicks, de Lentz, de Rodange, den Dr. Welter (1905), den Nik. Welter (René Engelmann) haten sech jidderen op seng Manéier domat. Nom leschte Krich huet den Englesch-Professor Feltes eng Schreifweis ausgebréit, déi dann 'offiziell' sollt gin... e Fiasko! **An de 70er Joeren huet de Robert Bruch eng 'gemelleg' a vrun allem verstänneg Orthographie fir de 5-bännegen Dictionnaire 'komponéiert'**, déi de Minister Robert Krieps 'äis' (jo, no der ACTIOUN-LÉTZEBUERGESH hirem 'Gegëmmers!') offizialiséiert huet. Si huet sech un d'Welter-Engelmann-Versiou gehal an ass guer net iwwel ukomm; déi hat ewell en (natierlech gewinnt) 'germanesch' Gesiicht a war, 1914, fir dat alleréisch Schoulbuch, „Das Luxemburgische und sein Schrifttum“ geméint.

vum Lex Roth

Eis speziell Orthographie

'Mir' sinn nach ëmmer amgaang ze knätzelen an ze kniwwelen. **Et geng ee mengen, d'Schreifweis vun enger Sprooch wier d'Haaptsaach.** Dat ass grad esou gescheit, wéi wa behaupt giff, d'Rumm vun engem Bild wier dat Wichtigst. A jidderree mécht natierlech déi Besch. ☺ Dat huet bei äis seng apaart Ursaachen: Eis Sprooch ass nun emol eng **germanesch; wat net onbedéngt 'däitsch' muss heeschen;** wéi ass et da mam Engleschen, an Holland, de skandinavesche Länner? D'Lëtzebuergesch huet net nëmmen am Sazbau mä och an de Wierder 'romaneschen' Aschlag; mir hunn Duebellauter (éi, ou,äi...), déi et net a jidfer enger vun deene Sproche gëtt. Da stellt sech eng fundamental Fro: Wéi wäit solle mir dann ower just alles misse 'vun deer anerer Säit' matmaachen, äis vrun allem vum 'DUDEN-Institut' dreuwe loossen, nodeem do déi feierlech Commissiounen, zéng Joer laang! alt erëm eng Kueberei op déi aner gemaach hunn, z.B. nëmme méi **Foto** wëlle schreiwen, ower **Philosophie** a **Katastrophe** stoe loossen; firwat net 'Psychologie' wann et soll 'radikal sinn? Vrun allem: Loosst mer d'Leit mat Schreifweis-lerenzielereien net 'relles' maachen, demotivéieren. 'Relles?' wat ass dat iwwregens? Ni gehéiert... jo, an?

Alt nach erëm

De Minister Robert Krieps huet sech an der Zäit ewell bal entwutzt, datt déi Inflation vum däitschen ZRECK ëmmer méi aremséileg giff ginn: **zréckgin, zréckgoen, zréckkommen, zréckbréngen ...** aplaz **'erëmginn, hanneschtgoen, erëmkommen, erëmbréngen.** Hei ass eis Sprooch ganz kloer méi 'räich' wéi d'Däitscht, och net manner wéi d'Franséisch (denkt emol un eist *hannerzeg, hannelaanscht, hannerdran*. Dir kënn elo 'erëmantworten', esouguer 'lounen', dat wieren dach Klenggekeeten. Ower just esou Butzegkeete ginn enger Sprooch dacks hir eege Faarf; emol net dovun ze schwätze wéi et an der Schoul 'roudelzt', wann een sech do mat esou 'Klenggekeete' verträppelt. Kënn dir iech vläicht z.B. nach drun erënneren, datt *se rappeler qch. a se souvenir de qch.* streng vuneneen ënnerscheet guffen... Klenggekeeten? Dir däreft natierlech och soen, dat wiere Méckepéilereien an iech egal. Dajee alt. Mä da maacht dat och an anere Sproochen... an et gëtt eng Datz!

Probéiert emol...

... erauszefannen, wéi des Ausdréck op däitsch, franséisch oder vläicht englesch heeschen. Si dréine **rondrem Boboën oder kierperlech Saachen a Reaktiounen.** Hei ass een dacks paff, wat eis Sprooch drop huet. Et sinn ower d'meescht Wierder –net grad ëmmer schéiner – déi ewell **wéinst der Saach oder den Ëmstänn ower Joerhonnerten al** sinn: *Eng Bëls, eng Knupp; e Roff; de rosene Wuerm; de Schadder; eng Jick; de Schubber; d'Nësch; de Blatz; e Koz; eng Schnuddel/schnuddelen; e schaardege Mond; eng Eess; eng Pautsch; eng Knautz; éimeg; eng Näidwuerzel; den Neelchen; Bass/bäissen; gierksen; de Pillchen; hippen; gaapsen; räppsen; schluppen; knätschen; soueren; schaddelen; sech stoussen; tuddelen; faschten; mippen...* an dann déi, déi mat 'Sexereien' ze din hunn, deemno Kierperdeeler wéi Actiounen, déi een ower an den Dictionnaire vun anere Sproche begéint. Mir wëllen hei e bësse 'fein' bleiwen; betounen ower och, datt eisen Idiom net méi graff ass wéi aner Sproochen. ☺

Woufir dat sëllege Geknadders?

Et ass een sech natierlech bewosst, datt ee **mat nëmme léiwe Gedichter, Sprécher, Romanen an 'onschëllegen' Texter kengem an d'Rëpper** rennt, wéi wann een dofir bekannt ass, ze 'maulen'. Vill vun eise (beschten!) Auteure hunn aus dëser Kuck eraus e feine Lolwerkranz um Kapp. Dee soll hinne vergonnt sinn ... ower **si hunn sech zesoen ni fir d'Sprooch un sech aus der Fënster gehal.** Dat ass eng ganz aner Gei, kee léiwe Piccolo, fein a roueg, an domat huet ee bal elauter Frënn, *on ne dérange pas.* Mä **wou wier eis Sprooch selwer haut drun**, wann et net och deer ginn hätt, deenen d'Lëtzebuergesch net nëmmen e Schreifmëttel mä och e Stéck vun eisem 'Gesicht' ass. Wéi wier et am anere Fall da mat eisem Sproochgesetz an deem 'wat legal duerno kumm: Uertschafts- a Stroossennimm; Conseil permanent fir d' Sprooch; Commissariat an Zenter fir d'Lëtzebuergesch; lëtzebuergesch Coursé an Ausbildung vun Enseignantën dofir; 'Lëtzeburgistik' op der Uni. An iwwerhaapt: **Wéi ass et virun 1971 da mat all deene 'Saache' gewiescht?** Hätt jeemools een och nëmmen en 'Hunnewutz' dru geduecht, fir eiser Sprooch **eng Plaz an eiser Constitioun** ze ginn. Selwer gelueft? Firwat dann net? De Robert Krieps huet ëmmer op säi Sprécherleche gehal: „Tue Gutes...und sage es jedermann!“